

Sosyal Araştırma, Müdahale ve Projecilik

Fahri aki

Giriş

Projecilik insanlık tarihi kadar eskidir. Projecilik, zde, organize olmuş insanların bulunduğu her yerde mevcuttur. Her ne kadar birçok Batılı yazar projeciliği 1950'lerde Batı'da gelişen bir olgu olarak görme eğiliminde olsa da aslında antik medeniyetlerde projeciliğin birçok muhteşem örneklerini görmek mümkündür. Mimari alanda, Mısır Piramitleri ve Çin Seddi gibi yapıtlar hemen akla ilk gelen örneklerdir. Bunların yanı sıra ilk medeniyetlerin gün yüzüne çıktığı antik Doğu toplumlarında bataklıkların kurutulması, sun'ı sulama tesislerinin kurulması gibi tarımsal üretimin verimlilik ve istikrarını arttırıcı girişimler de bu toplumlarda sorun çözücü güçlü mega projelerdendir.

Bununla beraber, 1950'lerden bugüne projeciliğin ve proje yönetiminin bilimsel temellere kavuşturulmaya başlandığı, bu alanda çeşitli kurumların kurulduğu,¹ çeşitli modellerin ve tekniklerin geliřtirildiđi² ve önemli yayınların yapıldığı³ bilinmektedir.

Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel fon sağlayıcı kuruluşların sayısının hızla artması, küreselleşme eğilimi ve devlet-toplum ilişkilerindeki değişimlerle birlikte projeciliğin ve proje yönetiminin giderek daha fazla önem ve yaygınlık kazandığı bir gerçektir. Bu önem ve yaygınlığa işaret etmek üzere özellikle son

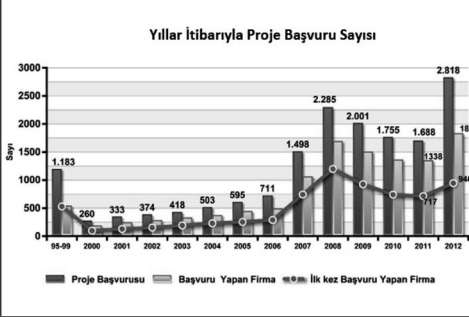
1 Örneğin, 1956'da *The American Association of Cost Engineers (AACE International)*, 1965'de *The International Project Management Association (IPMA)*, 1969'da *Project Management Institute (PMI)*.

2 Örneğin, 1957'de *The Critical Path Method (CPM)*, 1958'de *The Program Evaluation Review Technique (PERT)*, 1975'de *PROMPTII Method*, 1984'de *Theory of Constraints (TOC)*, 1989'da *PRINCE Method*, 1997'de *Critical Chain Project Management (CCPM)*.

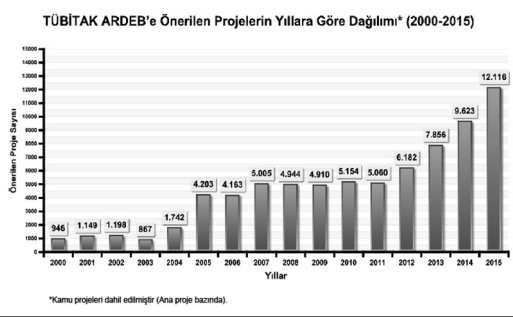
3 Örneğin 1987'de *A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide)*, 1994'de *CHAOS Report*, 1998'de *PMBOK*, 2006'da *Total Cost Management Framework*, 2012'de *ISO 21500:2012 Standard for Project Management*.

çeyrek yüzyılda modern toplumun bir proje toplumuna dönüştüğü bile ileri sürülebilir. Bu bağlamda Türkiye bir istisna değildir. TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı, Ulusal Ajans, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) gibi birçok kamusal kurum çeşitli alanlarda kendi kuralları ve çerçeveleri dahilinde projeler için destek programları sunmaktadır. Türkiye’de projecilikteki artışın göstergesi olarak Tablo 1 ve 2’de TÜBİTAK’a sunulan proje sayıları birer örnek olarak zikredilebilir.

Tablo 1: TÜBİTAK TEYDEB Programı kapsamında yıllara göre proje başvuru sayıları

Tablo 2: TÜBİTAK ARDEB Programı kapsamında yıllara göre proje başvuru sayıları

KAYNAK: www.tubitak.gov.tr

Her iki tabloda da görüldüğü gibi proje başvuru sayıları bağlamında 2000 yılı ile 2012 ve 2015 yılı arasında çarpıcı bir yükseliş vardır. Elbette hemen vurgulamak gerekli ki bu proje başvuru sayılarının içinde araştırma projeleri ve müdahale projeleri de dahil olmak üzere çeşitli aktörler ve sektörler tarafından sunulan projeler mevcuttur. Her disiplinden akademisyenler ve profesyoneller gibi sosyoloji disiplininin akademisyenler ve profesyoneller de bu istatistiklerin içinde yer almaktadır. Sosyologların gerek TÜBİTAK gerekse diğer kurumlar tarafından sağlanan hibe destek programlarına sundukları proje sayıları ve aldıkları desteklerin diğer disiplinlere göre oranı elbette incelenmeye ve tartışılmaya değer bir konudur. Bununla birlikte bu makalenin amacı bu değildir. Bunun yerine, bu makale, sosyologların projecilikle ne tür ilişkiler içinde olduğunu/olabileceğini incelemeye odaklanacaktır. Makalenin ana argümanı odur ki sosyolojinin projecilikle üç ana ilişki türü vardır: Birincisi, sosyal yaşamda değişim amaçlayan politika/program/proje yapıcılara ve karar alıcılara yardımcı olacak bilgiler üretmek; ikincisi, sosyal dünyaya doğrudan ve dolaylı müdahale edici projeler geliştirip uygulamak ve üçüncüsü, sosyal yaşama müdahale nitelikli politika/program ve projelerin etkilerini analiz edici araştırmalar yapmak. Birinci ve üçüncü ilişki türleri sosyolojinin araştırmacılık boyutunu, ikincisi ise uygulama boyutunu dile getirir. İncelemeye ikinci yani uygulama boyutundan

başlanacaktır. Bu boyut, sosyal değişme ve sosyal müdahale ile ilgilidir ve dolayısıyla bu kavramlar çerçevesinde ele alınacaktır. Ancak bu çerçevede konuyu incelemek öncelikle proje ve proje yönetimi kavramlarına genel bir bakışı gerekli kılmaktadır.

Proje ve Proje Yönetimi

Proje kelimesi Latince “pro” (forward/ileri) ve “jacere” (throw/atmak) kelimelerinden türemiştir ve orijinal olarak öne atılan/teklif edilen bir şey anlamına gelir. Zaman içinde bu kelimenin anlamı ileri sürülen/teklif edilen şeyin uygulama sürecini ve bu uygulamayı yapan kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Munk-Medsan, tarihsiz:5-6).

Projenin ne olduğuyla ilgili çeşitli tanımlar mevcuttur. Bunlardan birkaç tanesi şunlardır:

Bir proje, özgün bir ürün veya servis üretmek için gerçekleştirilen geçici bir faaliyettir. Geçicilikten kasıt her projenin kesin bir başlangıç ve bitiş süresinin olmasıdır. Özgünlükten kasıt ise, üretilen ürün veya servisin ayırt edici bir şekilde mevcutlarından farklılık arz etmesidir. (PMI, 2008:5)

Bir proje, zaman, maliyet ve kaynaklar gibi belirli gereklilikler temelinde belli amaçlara erişmek için gerçekleştirilen, başlama ve bitiş tarihlerine dayalı koordineli ve kontrollü faaliyetler setinden oluşan özgün bir süreçtir. Bir süreç, girdileri çıktılara dönüştüren birbiriyle bağlantılı ve etkileşimli faaliyetler setidir. Bir faaliyet ise, bir proje veya süreçte belirlenmiş en küçük iş kalemidir. (ISO 10006, 2003:3)

Bir proje, kendine mahsus bir iş kapsamını zaman ve maliyet sınırlılıkları içinde gerçekleştirmek ve nicel ve nitel amaçlarca belirlenmiş fayda odaklı değişimleri başarmak için bir yaşam döngüsü izleyen, insani, maddi ve finansal kaynakların orijinal bir yolla organize edildiği bir faaliyettir. Bir proje, başlangıç ve bitiş tarihleri belirlenmiş, bir birey veya organizasyon tarafından gerçekleştirilen, belirli bir takvim, maliyet ve performans parametreleri çerçevesinde belirli amaçlara ulaşmak için tasarlanmış özgün bir koordineli faaliyetler setidir. (IMPA, 2006:13).

Görüldüğü gibi farklı tanımlarda farklı vurgular mevcuttur. PMI'nın tanımlamasında “geçicilik” ve “özgünlük” vurgulanırken ISO'nun tanımlamasında “süreç” ve “faaliyet”, IMPA'nın tanımlamasında da “fayda odaklı değişim” ve “orijinal bir yolla organizasyon” vurgulanmaktadır. Bununla beraber her üç tanımlamada da görülen ortak vurgu bir projenin belli amaçlar gözettiği, sınırlı zaman ve kaynaklar dahilinde yürütüldüğü, ilgili alana özgün bir katkısının bulunduğu, bir değişim yaratmayı hedeflediği hususlarıdır.

Bu tanımlamaların ortak diğer bir yönü de proje yapmanın bir yönetim becerisini gerektirdiği fikridir. Bu yüzden projecilikle ilgili yayınların hemen hepsinde “proje yönetimi” öne çıkmaktadır ve etkili ve verimli proje yönetimiyle ilgili çeşitli metotlar ve teknikler sunulmaktadır. Nitekim proje yönetimiyle ilgili aşağıdaki birkaç tanım da buna işaret etmektedir:

Proje yönetimi, proje gerekliliklerini yerine getirmek için bilgiler, beceriler, araçlar ve tekniklerin proje faaliyetlerine uygulanmasıdır. (PMI, 2008:6)

Proje yönetimi, bir projenin tüm boyutları üzerinde planlama, organize etme, gözleme/denetleme, kontrol ve raporlamayı ve proje amaçlarına ulaşmak için ona dahil olan herkesin motivasyonlarını içerir. (ISO 10006, 2003:5).

Proje yönetimi, bir projenin tüm boyutları üzerinde planlama, organize etme, gözleme/denetleme, kontrol ve raporlamayı ve proje amaçlarına güvenli bir şekilde ve öngörülen zaman, maliyet ve başarı kriterleri çerçevesinde ulaşmak için ona dahil olan herkesin motivasyonlarını içerir. (IPMA, 2006:40).

Her üç proje ve proje yönetimi tanımlaması aynı zamanda hemen her proje türünü kapsayacak genişliktedir. Projeler, bireyler, kar amaçlı kuruluşlar, NGO'lar ya da resmi kurum ve kuruluşlar tarafından tasarlanıp yürütülebilirler. Öte yandan, projeler araştırma odaklı olabileceği gibi doğrudan yaşama müdahale odaklı da olabilir, yeni bir ürün ya da hizmet yaratmak/geliştirmek odaklı olabileceği gibi bir problemin çözümü odaklı da olabilirler. Bir başka açıdan bakıldığında projeler market odaklı ya da toplum yararı odaklı da olabilirler.

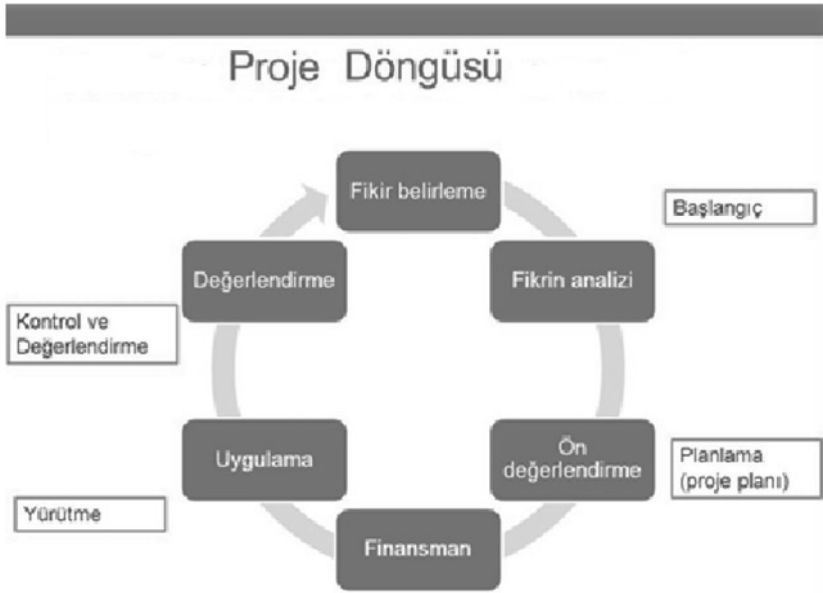
Projelerle ilgili dikkat çekilen bu boyutların hepsi sosyologların projecilikle ilgileri bakımından da önem taşır. Sosyologlar da araştırma odaklı ya da (sosyal yaşama) müdahale odaklı projeler yürütebilirler. Diğer bir deyişle, sosyologlar sosyal problemlerin daha iyi anlaşılması amaçlı araştırma projeleri gerçekleştirebilecekleri gibi tespit edilen bir takım sosyal problemlerin çözümüne katkı amaçlı müdahale/uygulamaya dönük projeler de gerçekleştirebilirler.

Projecilik ile araştırma arasında sıkı bir ilişki vardır. Denilebilir ki her proje bir araştırma değildir ama her araştırma bir projedir. Proje de araştırma da aslında ortak bir mantığa ve sürece dayanır ve birçok proje özünde müdahale odaklı bile olsa araştırma yapma gibi bir aşamayı da kapsar. Bu ortak mantık çok basite indirgendiğinde 5 aşamadan oluşur. Amaç/fikir belirleme, planlama, uygulama, değerlendirme ve yaygınlaştırma. Araştırmalarda planlama "araştırma deseni" adını alırken uygulama "veri toplama" ya da "ölçüm" adını alır. Yine araştırmalarda değerlendirme "verilerin analizi" ve "yorumu" ile eşdeğerken yaygınlaştırma da "araştırma raporunun yayınlanması" ve/veya "bilimsel toplantılarda sunulması" anlamına gelir.

Daha spesifik olarak belirtmek gerekirse, her proje bir *sorun/ihitiyaç tespitiyle* başlar. Bu tespit, gündelik yaşamdaki kaba gözlemler ve/veya ilgili alana ait literatürün incelenmesiyle şekillenir. Sorun/ihitiyaç tespiti *hedef kitle tespitiyle* iç-içe geliştirilir. İkinci olarak, her proje bir *amaç ve bir fikir* çerçevesinde formüle edilir. Bu amaç/fikir, tespiti yapılan sorunun çözümüne katkı sağlayacak bir takım *faaliyetlerin planlanmasını* gerekli kılar. Bu faaliyetlerin amaç ile uyumlu, amaca hizmet eden faaliyetlerden oluşması ve uygun/yenilikçi *teknik ve yöntemlere* dayanması gerekir. Dolayısıyla proje tasarlanırken ne, niçin ve

nasıl sorularının açık ve net yanıtlarının verilmesi gerekecektir. Bunlara ek olarak, ne zaman, nerede ve kiminle sorularına yanıt oluşturacak planlamaların da *gerçekçi bir şekilde yani erişilebilir kaynaklar dahilinde* yapılması gerekir. Planlama aşaması, projenin uygulanması esnasında ortaya çıkabilecek muhtemel *risklerin analizini ve alternatif planları* da kapsar ve projenin *başarı ölçütlerinin ve somut çıktılarının belirlenmesini* gerektirdiği gibi mantıksal bir *takvime bağlama* işlemi de zorunlu kılar. Üçüncü olarak, bu sürecin ardından, yapılan planlamaların hayata geçirilmesi yani *uygulanması, gözlemlenmesi ve denetimi* ve son olarak *raporlanması* gerekir. Proje faaliyetlerinin uygulanabilmesi uygun miktar ve nitelikte *insan ve finans desteği* bulmayı zorunlu kılar. Öte yandan, proje öngörülen zaman aralığında uygulanırken ve sonrasında *yaygınlaştırma* faaliyetleri yürütülür ki proje çıktılarında ve sonuçlarından potansiyel diğer paydaşlar ve genel kamuoyu da yararlanabilsin. Proje bitiminden sonra çok önemli ama genellikle ihmal edilen bir aşama da *takip ve değerlendirme* faaliyetleridir (bkz. Prabhakar 2008; PMI 2008; ICRC, 2008).

Figür 1: Proje Döngüsü

Tüm bu süreçler müstakil olarak bir araştırmanın da bir projenin de izlediği bir döngüdür. Sosyolojik araştırmalar ve sosyolojik bilgiye dayalı müdahale projeleri de bu döngüyü takip ederler. Sosyolojik tahayyül gücü, ister akademisyen olsun ister profesyonel olsun, sosyoloğu sosyal müdahaleye ve proje-

ciliğe itecektir. Peki neden? Sosyologlar sosyal müdahale projelerinde aktif rol almalarını nasıl temellendirirler?

Sosyoloji ve Sosyal Müdahale Olarak Projecilik

Bir sosyolog (genel olarak sosyal bilimci) küçük ya da büyük bir proje tasarlayıp uyguladığında sosyal yaşama müdahale ediyor ve bir değişim yaratmak istiyor demektir. Peki buna hakkı var mı? Sosyoloğun sosyal yaşama ilişkin konuşma, yazma, söz söyleme hakkı elbette kanıksanamaz. Ama müdahale etme hakkı olup olmadığı tartışılabilir.

Müdahale, müdahale konusu olan alanda bir değişim yaratılması ya da değişimin önlenmesi için bireyler, gruplar, organizasyonlar ve devlet tarafından hayatın rutin akışına dokunulmasıdır. Bu dokunuş, aşağıdan yukarıya olduğu takdirde devrimler ve sosyal hareketler yoluyla, yukarıdan aşağıya doğru olduğunda ise reformlar, politikalar, programlar ve projeler yoluyla gerçekleşebilir.

Müdahale zor kullanarak ya da gönüllülük esasında yapılabilir. Diğer bir deyişle yukarıdan aşağıya müdahale ve aşağıdan yukarıya müdahale söz konusu olabilir. Yukarıdan aşağıya müdahale otoriter ve totaliter rejimlerin toplum mühendisliğini çağırır. Bu müdahale yolu, genellikle beklenmedik sonuçlara yol açabileceği gibi meşruiyet zemininden de yoksundur.

İkinci yol, yani aşağıdan yukarıya doğru müdahale, hedef kitlenin ikna edilmesi ve gönüllü katılımı esası üzerine kurulur. Müdahalenin işe yaraması ve meşruiyet kazanması için belli amaçlara dayanması ve bu amaçların hedef kitle tarafından da benimsenmesi gerekir.

Müdahale toplum içinde ve toplumlar arasında, diğer bir deyişle yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleşir, düzen ve ilerleme fikirlerinden beslenir ve genellikle hümanist, ekonomik, siyasal, askeri değerler ve gerekçelere dayandırılır (Kroll, 2012:4).

Müdahale etmeye kimin, hangi alanlarda, ne kadar yetkisi olduğu tartışmaya açık bir alandır. Müdahale görünüşte eşitlikçi, hümanist niyetlere dayanabilir baskı ve şiddet kullanımını beraberinde getirebilir. Bazen de müdahale iradesinin arkasındaki örtük niyetlerin varlığından ve/veya müdahalenin olumsuz yan etkilerinden de söz edilebilir.

Sosyal müdahaleler / projeler önleyici ve problem çözücü nitelikte olabilir. Örneğin, ergen kadınlarında gebeliğe (ve dolayısıyla onların eğitim ve istihdamdan uzaklaşmalarına) engel olmak için yürütülen kampanyalar ve cinsellik eğitimleri önleyici projeler çerçevesinde değerlendirilebilir. Öte yandan, örneğin, dezavantajlı gençlere meslek edindirme kursları düzenlemek ise genç işsizliği sorununu çözmeye dönük bir proje örneği olabilir.

Figür 2: ABD'nin yabancı ülkelere müdahaleyi meşrulaştırma argümanı.

Kaynak: McCutcheon, John T. 1914, Wisconsin Historical Society, <http://www.wisconsinhistory.org/Content.aspx?dsNav=N:4294963828-4294955414&dsRecordDetails=R:IM3916>

Sosyal müdahale projelerinin hedef grupları çoğunlukla çocuklar, gençler, aileler, göçmenler, etnik ve dini azınlıklar, yoksullar, kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi dezavantajlı gruplar olur.

Hümanist niyetlere dayansa bile programlar ve projeler her zaman başarıya ulaşamayabilir ve amaçladıkları sonuçları elde edemeyebilirler. Bunda birçok faktör rol oynayabilir ama en önemlilerinden birisi program ve projelerin hedef kitlesinin planlamada katılımlarının sağlanmamasıdır. Gizelis ve Kosek'in (2005) de vurguladıkları gibi, program ve projelerin başarıya ulaşabilmesi için müdahalenin hedef kitlesi olan yerel halkın projelere kişisel bağlılık duymaları gerekir ki bu da onların görüş ve taleplerine danışılmasını ve sürece aktif katılımlarını gerekli kılar.

Ne zaman nerede kimlerin hayatına nasıl müdahale edileceği müdahillerin ilgisine (keyfine) kalmış bir şey gibi görünmektedir. Örneğin uluslararası ilişkilerde “uluslararası camia” Ruanda’da ve Bosna’da yer alan kitlesel katliamlara müdahil olmamayı seçerken Libya, Irak, Suriye gibi ülkelerdeki iç-çatışmalara doğrudan müdahil olmayı seçebilmektedir. Benzer şekilde, Batılı aktivistler ve projeciler hayvan haklarını korumak için çeşitli projelerle müdahale yoluna giderken Avrupa’ya sığınan sığınmacıların yaşam koşullarını iyileştirici herhangi bir müdahaleyi gerekli görmeyebiliyorlar.

Sosyal yaşama müdahale konusunda sosyal bilimciler arasında farklı kuramsal pozisyonlar olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu kuramsal pozisyonlar kabaca lehte, aleyhte ve koşullu olarak sınıflandırılabilir.

Kuramsal açıdan sosyal yaşama müdahale fikrine açıkça karşı çıkabilecek bir yaklaşım sosyal Darwinizm’dir. Darwin’in doğal yaşamda koşullara uyum sağlayan güçlü türlerin hayatta kalıp uyum sağlayamayan zayıfların yok olacağı fikrini genel olarak sosyal yaşama uyarlayan sosyal Darwinciler devletin ve/veya diğer organizasyonların toplumdaki dezavantajlı grupları korumaya, güçlendirmeye yönelik müdahalelerini doğa düzenine aykırı bulacaklar ve karşı çıkacaklardır.

Öte yandan bazı sosyologlar devletin toplum üzerindeki moral otoritesindeki çöküşe dikkat çekerler ve sınırlı bir müdahaleyi savunurlar. Örneğin, “siyasal aygıtlar, iyi yaşamın ne olduğu, insanların çocuklarını nasıl yetiştirmeleri gerektiği, kimler için hangi alkolün ve uyuşturucu maddelerin kabul edilebilir olduğu gibi moral meselelerin çoğunda kanaat oluşturma kapasitesine artık sahip değillerdir” diyen Sulkunen, Määtä ve Rantala (2003:165), “bunun yerine siyasal aygıtlar sadece yetişkin vatandaşların kendi davranışlarından sorumlu olduklarını ileri sürebilir ve ancak başkalarına bir zarar söz konusu olduğunda müdahale etme otoritesini kendinde görebilir” görüşüyle bu pozisyonu temellendirmeye çalışır.

Sosyal müdahale aleyhine yöneltilebilecek daha başka argümanlar da kuşkusuz ileri sürülebilir. Örneğin, müdahalenin hedef kitlede bağımlılık kültürü yaratması durumlarında müdahaleye kuşkucu yaklaşılabilir. Ancak zikredilen bu tür yaklaşım ve argümanlar dışında sosyologların büyük çoğunluğu sosyal müdahaleyi meşru hatta gerekli görme eğilimindedirler.

Sosyolojide bilimsel nesnellığı savunanlar, topluma müdahaleden uzak durur gibi görünürler. Çünkü onların bakış açısına göre bilimin görevi olanı anlamaktır; olması gerekeni belirlemeyle felsefe, ahlak, din, politika ve ideolojiler gibi bilim dışı alanlar ilgilenir. Bu pozisyonun karşısında, Marks’ın tipik örneği olduğu diğer pozisyon ise bilim insanının sorumluluğunun sadece olanı anlamakla sınırla olamayacağını, aksine toplumsal yaşamın daha iyi ve mükemmel

bir form kazanabilmesi için toplumsal hayata müdahale etmek sorumluluğunun da bulunduğunu ileri sürer. Diğer bir deyişle, Marksist (ve feminist) sosyoloji değerlerden arınmış bir bilimin mümkün olamayacağını ve olmaması gerektiğini kabul edip sosyoloğu sosyal müdahale için adeta kışkırtır.

Pozitivizmin savunucuları arasında bulunan ve bilimin nesnellğine vurgu yapan Durkheim ve Parsons gibi işlevselci sosyologlar da, her ne kadar Marks kadar açıksa savunmasalar da, sosyolojiye yükledikleri reformist misyon dolaısıyla aslında sosyoloğu sosyal müdahaleye yöneltirler. Çünkü sanayileşme, kentleşme, kitlesel göç gibi geleneksel toplum düzenini ve değerler sistemini deforme eden süreçler karşısında eğer bir takım reformlara girişilmezse sistem değişikliği gibi bir tehdit ve tehlikenin varlığının farkındadırlar (Lee, 1989:65).

Foucault, Bourdieu, Giddens, Habermas, Richard Sennett gibi çağdaş sosyologlar ise, geç modern / postmodern toplumda merkezlessiz iktidarın ve küresel kapitalizmin çağdaş birey ve toplumu dönüştürücü mekanizmalarını analiz etmekte ve iktidara karşı direnme, moderniteyi doğru raya oturtma, kamusalığı canlandırma gibi öneriler sunar. Bu analizler ve öneriler eşliğinde çağdaş sosyologlar sosyal problemlerin çözümünde (sosyal müdahalede) sosyologların rolü hakkında tartışmaya devam etmektedirler. Bunlar içerisinde en radikal görüşlerden birisi kuşkusuz Alain Touraine 'dir. Touraine, Marks'ın görüşlerini andırır şekilde, sosyoloğun nesnel bir gözlemci değil, sosyal değişimin öznesi olduğunu ileri sürer. Sosyolog, yaşadığı toplumdaki çatışmalarda bir taraftır, ona göre. Bundan dolayı sosyolog, sosyal değişim hareketlerine doğrudan katılarak bunları incelemeli ve "sosyolojik müdahaleci" bir rol oynamalıdır (Martell & Stammers, 1996).

Sosyolojinin sosyal değişme ve sosyal müdahale ile ilgisi hem akademik hem pratik yönde gelişmiş ve bu alanda çeşitli derneklerin kurulmasına da yol açmıştır. Örneğin ABD'de kurulan the Society for the Study of Social Problems (SSSP), the Association for Humanist Sociology (AHS), ve the Sociological Practice Association (SPA), bunlardan birkaçıdır (Lee, 1989:69).

Sosyal hayata müdahale, toplum mühendisliği kavramını çağırıştırır. Toplum mühendisliği Avrupa'da faşist yönetimlerce desteklenmiştir. Ancak, genel olarak sosyoloji, sosyal hayata müdahaleyle oldukça içli dışlı olmasına rağmen negatif anlamlar çağırıştıran toplum mühendisliği etiketini yemekten kendisini koruyabilmiştir. Sosyolojinin bu başarısı, izlediği taktikle ilgilidir. Sosyoloji, sosyal müdahaleleri araştırmalarla elde edilen bilimsel bilgiler temeline oturtmakta veya en azından öyle olduğunu savlamaktadır.

Görüldüğü gibi sosyoloji genellikle kuramsal olarak sosyal müdahaleyi meşru ve gerekli görmekte ve sosyologlara da bu bağlamda görev ve sorumluluk yüklemektedir. O halde hangi alanlarda ve hangi amaçlarla? Sosyal hayata

müdahaleye sıcak bakan sosyologlar açısından, müdahalenin en sık rastlanan amaçlarından birisi toplumda entegrasyonun güçlendirilmesidir. Entegrasyon ve cemaat (community) gibi kavramlar doğuşundan bugüne kadar daima sosyolojinin en temel araçlarından olagelmışlerdir ve özellikle Durkheim ve Parsons gibi işlevselci sosyologlar tarafından kullanılmışlardır (Kroll, 2012:6). Nitekim, “sosyal entegrasyon süreçlerini sağlayan dinamikler hakkındaki tartışmalar (Durkheim’e göre *dayanışma*, Simmel ve Dahrendorf’a göre *çatışma*, Parsons’a göre *ortak normlar ve değerler*, Luhmann’a göre *işlevsel farklılaşmalar* vb.) sosyoloji disiplininin kendisi kadar eskidir (Kroll, 2012:8). Dolayısıyla entegrasyona katkı bağlamında sosyologlar radikal ya da reformist pozisyonlar almışlar ve buna göre müdahaleler öngörmüşlerdir.

Sosyal hayata müdahalenin sıklıkla gözlemlendiği diğer bir alan kısıtlı imkanlara sahip dezavantajlı sosyal grupların korunması (protection) ve geliştirilmesi/güçlendirmesi (empowerment) çalışmalarıdır. Bu alan doğrudan sosyolojik bilginin disiplinler arası bir yaklaşımla sosyal hizmetler alanında uygulanması sayılabilir.

Müdahaleyi meşrulaştırma araçlarından birisi de insanları devlet, gelenekler, din, erkekler vb. aktörlerin baskısından “özgürleştirme”dir. Özgürleşme (emancipation) kavramı, hemen her sosyolojik kuramda merkezi bir yer edinir ve sosyal yaşama müdahaleye dönük eylemleri davet eder. Bu müdahale, insanların hem zihinlerinde hem de onların yaşamlarını kuşatan yapısal koşullarda değişimi hedefler.

Zikredilen tüm bu gerekçeler ve araçlarla profesyonel sosyologlar bireylerin, sosyal grupların, yerel toplulukların yaşamlarında kısmi ya da bütüncül etkiler hedefleyen müdahale odaklı projeler üretip uygulayabilirler.

Sosyal Araştırma ve Projecilik

Yukarıda sosyolojinin sosyal müdahaleyle, müdahale öngörülerinin de sosyal politikalar, programlar ve projelerle doğrudan ilgisine dikkat çekilmişti. Bu noktada, makalenin bu bölümü, bu süreçlerde sosyal araştırmanın nasıl bir rol üstlendiğine daha yakından bakacaktır.

Sosyolojinin projecilikle ilişkisinde ikinci ana boyut sosyal araştırmalardır. Denilebilir ki sosyal bilimlerin (özellikle sosyolojinin) baştan beri en önemli hedeflerinden birisi “sosyal politikalara yol gösterici bilgilerin üretimidir” (Judd & Kenny, 1981:1). Nitekim sosyal araştırma, politika üretimlerinde kritik bir rol oynayabilir. Bu rol genellikle politikaların ve onların uygulamadaki görünümleri olan program ve projelerin planlama ve değerlendirme süreçlerinde bir araç olarak kullanılmasındır.

Sosyal araştırmalar, sosyal müdahale ve değişim ngren politika/progr-
ram/projelerin öncesinde olgu/sorun/ihtiyaç tespitleri yaparken de bunlara
ilişkin etki değerlendirmeleri yaparken de nicel ve nitel araştırma yöntemle-
rinden yararlanırlar. Nicel yöntemler genellikle pozitivist bir bilim anlayışına
dayanır ve genellikle anket nadiren de deney tekniklerini kullanırken, nitel
yöntemler post-pozitivist bir bilim anlayışına dayanırlar ve gözlem, mülakat ve
doküman analizi gibi teknikler kullanırlar.

Nicel yöntemlerle çalışan sosyal araştırmacı "gerçeklik hakkında nesnel
olgular" bulmayı amaçlar ve araştırma sürecinde araştırılan politika/proje ko-
nusuyla kişişel bir bağ kurmaktan uzak durarak nötr ve bağlantısız bir pozisyon
benimser. Bu tür sosyal araştırmacı, araştırma sürecinde, bilginin ne olduğu
ve nasıl üretildiği hakkında nicel araştırma geleneğinde kkleşimiş kurallara
ve süreçlere sadık kalır. Bu gelenek içinde araştırıcının görevi, araştırılanların
cinsiyet, yaş, medeni durum, sosyal sınıf, dini, siyasi ve etnik aidiyet gibi spesi-
fik karakteristik özelliklerini, tutum ve davranışlarını bulmak ve karşılaştırmak-
tır. Araştırmacı "bu gibi nitelikleri istatistiksel olarak analiz eder, bulgular ve
sonuçları raporlaştırır. Bu raporların hedefi nerdeyse daima akademisyenler,
sponsorlar, uygulayıcılar ya da politika yapıcılar/karar alıcılarıdır. Bu raporlar,
araştırılanlara (denekler ve yerel topluluklar) neredeyse hiç hitap etmez" (Mbi-
lini & Rajani, 2001:3).

Nitel araştırmacılar da nicel araştırmacılarla birçok ortak varsayımı ve tu-
tumu paylaşır. Aralarındaki en önemli fark, gerçekliğin sadece nicel olarak
lmlenebilir faktörlere indirgenemeyecek kadar karmaşık oluşu kanaati ve
gerçekliği daha iyi kavrayabilmek ve tutum ve algılar gibi öznel sorunları keş-
fedebilmek için nitel ölçüm ve süreçlerin gerekliliğine inançlarıdır. Nitel araç-
tırmacılar araştırma süreçlerinde esneklik tutumları ve yenilikçi veri toplama
tekniklerine eğilimleriyle de farklılaşırlar.

Sosyal araştırmanın projecilikle ilişkisi bağlamında Wheeler'in araştırma
tipolojisi ışık tutucu niteliktedir. Wheeler'e (2007:10-11) göre araştırmaya farklı
anlamlar ve işlevler yüklenebilir.

- 1) Araştırma, belli bir sorun hakkında deliller sunan bilgi toplama eylemi
olarak anlaşılabilir. Bu durumda araştırmanın işlevi yöneticilere, karar
alıcılara yardımcı olacak bilgilendirmedir.
- 2) Araştırma, yerel topluluklarla temel sorunları belirleme ve bu topluluk-
ların durumlarını değiştirmelerine yardımcı olacak bilgi üretim süreci
olarak anlaşılabilir. Bu durumda da araştırmanın ana işlevi politikaları
etkilemek değil, yerel topluluklar üzerinde farkındalık yaratıp onları mo-
bilize etmektir. Diğer bir deyişle bu araştırma anlayışı bir çeşit aktivizm
olarak değerlendirilebilir.
- 3) Araştırma, farklı teorik yaklaşımların bir araya getirilerek yeni fikirlerin
ve kavramların geliştirilmesi süreci olarak anlaşılabilir. Bu durumda ne
politikaları yönlendirmek ne de yerel toplulukların mobilizasyonu ana
amaçtır. Bunun yerine bu araştırma türü konuyu etraflıca tartışma işlevi
görür.

Bu üç farklı araştırma anlayışından ilk ikisi bu makalenin konusuyla doğrudan ilgilidir. Birinci araştırma anlayışı hem politika oluşturma hem projecilik için oldukça işlevseldir. Politika yapıcılar açısından “araştırma”, rasyonel karar-vericiler için nesnel veri ve analiz sunan uzmanlaşmış bir faaliyettir. Bu araştırma anlayışının temelinde iyi bir araştırmayla elde edilecek bilginin daha iyi kararlara ve politikalara ulaşılmasını ve dolayısıyla çıktıların ve pratiğin geliştirilmesini sağlayacağı varsayımı yatar. Diğer bir deyişle bu anlayışta bilgi, politika ve pratik birbiriyle bağlantılıdır (Petit, 2010:820). Projeciler açısından ise “araştırma” proje konusu ile ilgili olguların, sorunların ve ihtiyaçların tespiti ve bu tespitler ışığında etkili müdahale eylemlerinin planlanmasını sağlayıcı bir araçtır. Her iki kesim (politika yapıcılar ve projeciler) için araştırmacının ikinci önemli işlevi de uygulama sonuçlarının amaçlanan çıktıları ve etkileri ne derece sağladığının tespit ve değerlendirilmesidir. Dolayısıyla bu araştırma anlayışına göre araştırmacının rolü politika oluşturma/proje uygulama öncesinde ve sonrasında kendini gösterir; uygulama esnasında araştırmacının doğrudan aktif bir rolü yoktur.

Yukarıda zikredilen farklı araştırma anlayışından ikincisi, yani araştırmacının sosyal yaşamda etki yaratmasının alternatif ikinci bir yolu, araştırılanlar üzerinde odaklanmaktır. Buna göre, araştırılanlar (denekler/yerel topluluklar/hedef gruplar) hem araştırma sürecine aktif katkı sağlamaları hem de araştırma sonuçlarının kendileriyle paylaşılması suretiyle beklentiler yaratılabilir ve sosyal değişim talepleri üretilebilir. Touraine'nin “sosyolojik müdahale” kavramı bu tür bir araştırma anlayışına işaret eder. Sosyal hareketler araştırmalarında kullandığı yöntem olarak bu kavramı ileri süren Touraine, “araştırmacının rolünün eldeki sosyal probleme ilişkin eylemlerinde gruba yol gösterici bilgi, ideoloji ve öz-anlamlandırma niteliğinde doğrudan geribildirimler yapmak olduğunu savunur” (Sulkunen, vd. 2003:162). Bu ikinci araştırma anlayışına göre araştırmacının asıl önemli rolü uygulama esnasında ortaya çıkar. Bu araştırma anlayışına “katılımcı eylem araştırması” adı da verilir çünkü bu tür araştırmalarda araştırmacı kendisinden önce başlamış ve devam etmekte olan bir sosyal değişim (örneğin bir sosyal hareket) sürecine katılır. Diğer bir deyişle, önceki iki araştırma türünde araştırılanlar araştırmacının araştırmasına katılırlarken bu sonuncu türde araştırmacı “onların” eylemlerine ya da projelerine katılır. Başka bir ifadeyle, devam eden bir eylem, proje ya da sosyal harekette kontrol araştırmacıda değil, gerçek/yerel katılımcılardadır. Katılımcı eylem araştırmasında araştırmacının rolü bir animatör ya da kolaylaştırıcı (facilitator) olmaktır. Bu tür araştırma, gerçek/yerel katılımcıların kendi analizlerini yapmalarını, güven kazanmalarını ve kendi kararlarını vermelerini sağlayıcı bir güçlendirme (empowering) sürecidir (Mbilinyi & Rajani, 2001:5).

Sosyal araştırmanın projecilikle ilgili diğer boyutu etki değerlendirmesindeki rolüdüdür. Politika geliştirmede bugün genel kabul gören anlayış kanıt-temelli (evidence based) politikadır. Yukarıda işaret edilen birinci araştırma anlayışı tam da buna hizmet eder. Bu politika ve araştırma anlayışı, sosyal yaşama müdahale ve sosyal değişim amaçlı politikaların ve projelerin başarı ya da başarısızlıklarına dair “etki değerlendirmeleri” ile yakından ilgilenir. Bu bağlamda özellikle neyin/hangi projelerin işe yaradığını, neyin/hangi projelerin işe yaramadığını yani hangilerinin beklenen sonuçları yaratıp hangilerinin yaratmadığını belirlemek onlar açısından önem kazanır. Burada izlenen mantık řu basit temele dayanır: *Başarılı projeler (good practice/iyi örnekler) paylaşılabılır ve başka yerlere de taşınabilir.* Ancak bu yaklaşım, projelerin ve politikaların başarı ya da başarısızlığında toplumların tarihsel ve kültürel miraslarının etkisini ihmal etmeye meyletmesi yönüyle eleştirilebilir (Spurling, 2014:4). Bu husus tartışılabılır ama burada vurgulanması gereken, sözü edilen etki değerlendirmelerinin de sosyal araştırmaya bağımlılığıdır. Politika/program/projelerin etkileri, yakın, orta ve uzun vadeli etkiler bağlamında ele alınabilir ama sosyal araştırmacılar genellikle yakın ve orta vadeli etkiler üzerinde odaklanırlar.

Sosyal Araştırmanın ve Projeciliğin Dilemmaları

Evrensel doğrular ve çözümlere kuşkuyla bakıldığı günümüzde araştırma bağlama duyarlı, yenilikçi ve yerli anlayışlar ve çözümler geliştirmek sorumluluğundadır. Ancak araştırmacının bu sorumluluğunu yerine getirmesini kısıtlayan birçok faktörün etkisinden söz edilebilir. Bunlardan önemli birkaç tanesi şunlardır:

1. Yaygın kabul gören bir anlayışa göre araştırma politika geliştirme sürecine yol göstermelidir. Ancak bu, araştırmacının politika geliştirme süreçlerine aşına olmasını ve politika geliştiricilerle ve karar-alıcılarla güçlü bir network geliştirmelerini gerekli kılar ki çoğu araştırmacı bu imkanlardan yoksundur.
2. Araştırma süreci politikacıları ve karar alıcıları etkilemeye ve dolayısıyla sosyal değişim yaratmaya çalışır ama üzerinde durulması gereken bir husus araştırma sürecinin kendisi politik bir ajandaya ve değerler sistemine dayandığıdır. Neyin araştırılacağına ve araştırma sorusuna karar vermek bile kendi başına politik bir seçimdir. Dolayısıyla sadece araştırma konusu ve sorusu bile nasıl bir politik etki yaratılacağına belirleyicidir.
3. Sosyologları ampirik sosyal araştırmalara yönelmekten alıkoyan çeşitli engellerden söz edilebilir. Bunlardan birisi, araştırma için finansal destek bulmanın güçlüğüdür. “Konuşmak ucuz, iyi araştırma yapmak ucuz değildir” (Rhode, 2007:21). Bu alanda sınırlı kaynaklar dahilinde devam eden büyük bir rekabet olması akademisyenlerin ampirik sosyal araştırmalara ilgisini kısıtlamaktadır. Öte yandan, özellikle genç akademisyenlerin “publish or perish” (yayın yap ya da yok ol) baskısını şiddetle

üzerlerinde hissetmeleri de bu bağlamda önemli bir rol oynamaktadır. Kabul edilip edilmeyeceği belli olmayan bir araştırma projesi hazırlamak için zaman harcayacağına, belli bir konuda başkalarının neler yazdığını okumak, incelemek ve üzerine kendi yorum ve değerlendirmelerini yapmak çerçevesinde yayınlar yapmak daha rahat ve kolay gelebilir. Nitekim akademik yükselmelerde yayının içeriği, ampirik bir araştırmaya dayalı olup olmadığı Türkiye’de hiçbir şekilde önemsenmemektedir.

Sosyal araştırmaya dair gözlemlenebilecek bu ve benzeri dilemmaların yanı sıra müdahale odaklı projeciliğin de kendine özgü bir takım dilemmalarından söz edilebilir. Türkiye’deki deneyimler ve eğilimleri önceleyerek bu dilemmalardan birkaç tanesi şöyle sıralanabilir.

1. Projeler çoğu kez kendilerini özgün ve yenilikçi sunarlar ama gerçekte birçok proje kopyala-yapıştır usulüyle oluşur ve birbirlerinin tekrarı olurlar. Proje katılımcıları da katıldıkları projenin özgün ve benzersiz olduğunu düşünür ve heyecanlı projelerde rol alırlar. Oysa “aslında bu proje faaliyetlerinin devlet politikalarının uzun süredir desteklediği faaliyetler olduğunun veya önleyici faaliyetler ya da sosyal çalışma bağlamında yürütülen ana-akım çözümlerden birisi olduğunun sıklıkla farkında değildir (Sulkunen vd. 2003:161).
2. Projeler –ampirik araştırmalar gibi- finansal destek olmadan gerçekleştirilemezler. Onlara finansal destek veren ulusal ve uluslararası kuruluşlar ise çoğunlukla kendilerine özgü gündemlere, amaçlara, çıktı/sonuç beklentilerine, kural ve formatlara sahiptirler. Projeciler, ihtiyaç duydukları finansal desteği elde edebilmek için kendi belirledikleri sorun alanlarından, format ve yöntemlerden ciddi ödünler vermek zorunda kalabilirler. Bu sorun özellikle yabancı hibe sağlayıcı kuruluşlar açısından büyük önem taşır çünkü onların gündem, amaç ve formatları yerel topluluğun temel ihtiyaçlarıyla ve kültürel değer ve tutumlarıyla belirgin zıtlıklar taşıyabilir.
3. Birçok durumda proje üzerinden kazanç sağlamak, sosyal müdahalenin ve değişim yaratma amacının önüne geçer. Diğer bir deyişle, projecilik bir “geçim aracı” haline gelebilir. Bu sadece maddi kazanç sağlamak amacıyla yapılmayabilir aynı zamanda “göze girmek”, “göz doldurmak”, “göz boyamak” gibi amaçlarla da yapılabilir.
4. Proje hazırlamak ve uygulamak kuşkusuz zahmetli ve ciddi emek ve zaman gerektiren bir uğraştır. Öte yandan projeler için sağlanan hibeler kısıtlıdır ve dolayısıyla bir rekabet ortamı doğurur. Neticede proje teklifinin kabul veya ret edilmesi bu zahmetli ve emek-yoğun çabanın ödüllendirilmesi ya da boşa gitmesi sonucunu verir. Bazen proje başvurularının kalite değerlendirme sürecinde nesnel değerlendirmeye inancın zayıflığı nedeniyle bazen de harcanan emek ve zamanın boşa gitmesini *göze almak* istememe nedeniyle projeciler hibe kuruluşlarıyla ya da onlar üzerinde etki gücü olan kişilerle özel ilişkiler geliştirme yoluna giderler ki bu eğilimin belli bir yaygınlık kazanması projecilikte kalite düşmesine ve hedef sapmasına yol açar.
5. Zaman zaman projecilik, “göze batma” sonuçları da verebilir. Kurumsal ortamlarda iş arkadaşları ve/veya amirler, sıklıkla proje yapan çalışanları kıskanabilir, spekülasyonlara ve etiketlemelere başvurabilirler ki bu tür

eğilimler projeciler üzerinde caydırıcı veya performansı kısıtlayıcı etkiler doğurabilir.

6. Tecrübeler göstermiştir ki devletin zafiyet içinde olduğu dönemlerde belli gruplar (örn. cemaatler) projecilik için hayati değer taşıyan fon/hibe sağlayıcı kuruluşlara “göz koymakta” ve bu kuruluşların imkanlarını kendi yandaşlarına peşkeş çekebilmektedir. Diğer bir deyişle, belli gruplar *projecilikte hegomanya* kurabilmekte ve gerçekten kaliteli pek çok proje teklifinin reddedilerek heba edilmesi mümkün olmaktadır.

Sonuç

Sosyoloji projecilikle çok yönlü bir ilişki içindedir. Hem bir temel bilim olarak hem uygulamalı bir bilim olarak sosyoloji, sosyal gerçekliğe ilişkin bilgi üretimi ve üretilmiş bilgiler ışığında sosyal hayata müdahale çabalarında özgün ve saygın bir yere sahiptir.

Sosyal hayatın rutin akışına dokunma niteliği taşıyan müdahale ve değişim, sosyolojik perspektifin söylemsel doğasında ve tarihsel kimliğinde vardır. Sosyal müdahale ve değişim aşağıdan yukarıya veya yukarıdan aşağıya doğru bir ivme gösterebilir. Her iki halde de devletin ve elitlerin oluşturduğu politikalar, programlar ve projeler sosyal hayata müdahale etme ve bir takım değişimler yaratmaya (ya da engel olmaya) çalışırken, aynı çaba toplumsal gruplar ve yerel topluluklar arasında da gözlenebilir.

Politikalar, programlar ve projeler geliştirilip uygulamaya konulurken gerek akademik gerekse profesyonel olarak sosyologların üstlendiği veya üstlenebileceği görev ve sorumluluklar birkaç boyutta kendini gösterir. İlk olarak, profesyonel sosyolog bu süreçlerde doğrudan inisiyatif alabilir ve sahip olduğu sosyolojik formasyon ve donanımlarla müdahale odaklı projeler üretip uygulayabilir ve böylece sosyal değişimde öncü ve özne olabilir. İkinci olarak, sosyolog sosyal araştırmacı kimlik ve becerileriyle projeler, programlar ve projelerin alt yapısını oluşturan araştırmaları gerçekleştirebilir, hangi problem alanlarında hangi sorunların ve ihtiyaçların bulunduğu dair bilgiler üretebilir ve böylece sosyal ve siyasal aktörlerin karar alma süreçlerini etkileyebilir ve yönlendirebilir.

Bu potansiyel ve gerçek rollerine rağmen sosyolog, gerçek hayatta hem araştırma hem de proje süreçlerinde önemli bir takım sorunlar ve dilemmalarla yüzleşmek zorunda kalır ki bunlar sosyologdan beklenen araştırma ve proje performanslarında daralma, yoksunlaşma ya da sapma gibi sonuçlara yol açabilir. Bazı sosyologlar bu tür olumsuz sonuçlardan kaçabilmelerini temin eden kişisel çözümler ve ağlar oluşturabilirler ancak sosyologların sürdürülebilir kalınma ve sosyal gelişmeye potansiyel katkılarını maksimize etmek için sosyal araştırmanın ve projeciliğin önündeki bariyerlere karşı yapısal ve kurumsal çözümler aramak gerektiğinde kuşku yoktur.

Kaynaklar

- AACE International. 2006. *Total Cost Management Framework*, Edited by John K. Hollmann, USA.
- Gizelis, Theodora-Ismene & Kristin E. Kosek. 2005. "Why Humanitarian Interventions Succeed or Fail: The Role of Local Participation" *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association* Vol. 40(4): 363–383.
- ICRC. 2008. *Programme/Project management: The results-based approach*. <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-001-0951.pdf> (erişim tarihi: 25.10.2016).
- IPMA. 2006. *ICB-IPMA Competence Baseline Version 3.0*, ISBN: 0-9553213-0-1
- ISO 10006. 2003. *Quality Management Systems -- Guidelines for quality management in projects*.
- ISO 21500. 2012 *Standard for Project Management*
- Judd, Charles M. & David A. Kenny. 1981. *Estimating the Effects of Social Interventions*. Cambridge University Press.
- Kroll, Stefan. 2012. "Community, Enforcement and Justification: The International Law of Intervention in World-Societal Perspective". *Comparative Research in Law & Political Economy*. Research Paper No. 12/2012. <http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/clpe/11> (erişim tarihi: 23.10.2016).
- Lee, Alfred McClung. 1989. "The Convergence of Science and Humanistic Intervention: Practitioners in the Sociological Struggles," *Sociological Practice*: Vol. 7: Iss. 1, Article 10. Available at: <http://digitalcommons.wayne.edu/socprac/vol7/iss1/10> (erişim tarihi: 23.10.2016).
- Martell, Luke & Neil Stammers. 1996. "The Study of Solidarity and the Social Theory of Alain Touraine" Jon Clark and Marco Diani eds, *Alain Touraine*, Falmer,
- Mbilinyi, Marjorie & Rakesh Rajani. 2001. *Conceptual Issues: Research and Social Action*. <http://www.hakikazi.org/papers01/mm01.pdf> (erişim tarihi: 23.10.2016).
- Munk-Medsan, Andreas. tarihsiz. "The Concept of 'Project': A Proposal for a Unifying Definition" <http://www.metodica.dk/pers/Define032.pdf> (erişim tarihi: 22.10.2016).
- Petit, Jethro, 2010. "Learning to do Action Research for Social Change" *International Journal of Communication* 4 (2010), Feature 820-827.
- PMI. 2008. *A Guide to Project Management Body of Knowledge. (PMBOK Guide)*, 4th ed. (Newtown Square, PA: Project Management Institute, Inc., 2008).
- Prabhakar, Guru Prakash. 2008. "Projects and Their Management: A Literature Review" *International Journal of Business and Management*, Vol. 3, No. 8
- Rhode, Deborah L. 2007. "Social Research and Social Change: Meeting the Challenge of Gender Inequality and Sexual Abuse", *Harvard Journal of Law & Gender*, Vol. 30, p. 11-24.
- Spurling, N. 2014. *The Relationship Between (Practice) Theory And Policy Intervention*, presented at The Behaviour-Practice Debate in Sustainable Consumption, Nottingham Trent University, 22 May 2014.
- Sulkunen, Pekka, Mirja Määttä & Kati Rantala. 2003. "Translating back – evaluation as sociological intervention" *English supplement. Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 20, 161-168 (2003).
- The Standish Group 1994. *CHAOS Report*, https://www.standishgroup.com/sample_research_files/chaos_report_1994.pdf
- Wheeler, Joanna. 2007. *Creating Spaces for Engagement: Understanding Research and Social Change*. www.drc-citizenship.org (erişim tarihi: 25.10.2016).
- www.tubitak.gov.tr (erişim tarihi: 18.10.2016).

Sosyal Araştırma, Müdahale ve Projecilik Social Research, Intervention and Projects

Fahri akı

(Doç. Dr., Balıkesir niversitesi)

zet: Uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel fon sağlayıcı kuruluşların sayısının hızla artması, küreselleşme eğilimi ve devlet-toplum ilişkilerindeki değişimlerle birlikte projeciliğin ve proje yönetiminin giderek daha fazla önem ve yaygınlık kazandığı bir gerçektir. Bu önem ve yaygınlığa işaret etmek üzere özellikle son çeyrek yüzyılda modern toplumun bir proje toplumuna dönüştüğü ileri sürülebilir. Bu bağlamda Türkiye bir istisna değildir.

Bu makale, sosyolojinin projecilikle ilgisine odaklanmakta ve sosyal araştırmanın sosyal müdahale ve projecilik sürecindeki rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Makale, ilk olarak proje ve proje yönetimi kavramlarına genel bir bakışı sunmaktadır. İkinci olarak makale, sosyolojinin sosyal yaşama müdahale bağlamındaki kuramsal pozisyonlarını genel hatlarıyla incelemekte ve müdahalenin hangi gereçeler ve araçlarla meşrulaştırıldığını tartışmaktadır. nc adımda, makale sosyal araştırmanın projecilikteki rollerini farklı araştırma anlayış ve gelenekleri kapsamında irdelemektedir.

Projeciliği sosyal yaşama müdahale aracı olarak ele alan makalenin ana argümanı odur ki sosyolojinin projecilikle üç ana ilişki türü vardır: Birincisi, sosyal yaşamda değişim amaçlayan politika/program/proje yapıcılarla ve karar alıcılara yardımcı olacak bilgiler üretmek; ikincisi, sosyal dünyaya doğrudan ve dolaylı müdahale edici projeler geliştirip uygulamak ve ncs, sosyal yaşama müdahale nitelikli politika/program ve projelerin etkilerini analiz edici araştırmalar yapmak.

Anahtar kelimeler: sosyoloji, sosyal değişim, müdahale, projecilik, sosyal araştırma.

Abstract: It is a fact that projects and project management have got increasing importance and popularity along with developments such as increasing number of local, regional, national and international found providers, globalism trends and changes in state-society relations. To point at this importance and popularity, it can be claimed that modern society has become a "project society" during last three decades. Turkey is not an exception in this context.

This article is focused on sociology's interest with projects and it aims to explore the role of social research on processes of social intervention and projects. The article, firstly, provides a general look at the concepts of project and project management. Secondly, it explores general theoretical positions in sociology in terms of social intervention while it also discusses what theoretical tools are used and how intervention is justified. As the third step, based on different understandings and traditions of research, the article examines the roles of social research in projects.

Taking projects as instruments of social intervention, the article argues that sociology has at least three kinds of relations with projects. First, sociology generates knowledge that helps policy/program makers, project runners and decision-makers who are interested in social change. Second, professional sociologists directly develop and implement interventional projects. Finally, conducting researches in order to analyze impacts of interventional policies/programs and projects after they are implemented.

Keywords: sociology, social change, intervention, project running, social research.